

ברייכסא, אם ממלא בריכסא צריך טפת. **אבל בטינא**, בטיט לבר, **לא בעי כולי האי**, אין צריך כל כך, ודי בפחות מטפת.

ועתה דנה הגמרא ביחס שבין עובי הכותל לבין גובהו:

למימרא, מהנאמר במשנתנו לעניין גזית: זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה. ובסופה שנינו: מחייבין אותו לבנות ד' אמות, משמע דבכותל הבנוי מאבני גזית היחס הוא: כל ד' אמות גובה של הכותל, **אי הוי פותיא חמשא, קאי**. אם רוחבו של הכותל הוא חמישה טפחים, יכול הוא לעמוד. **אי לא, לא קאי**. אך אם אין את היחס הזה בין הגובה לרוחב, הוא אינו יכול לעמוד.

ושואלת הגמרא: **והא אמה טרקסין**, הרי הכותל שהיה מבדיל בין ההיכל לקדש הקדשים בבית המקדש שבנה שלמה, **דהוי, שהיה גבוה תלתין אמהתא**, שלושים אמה, והיה עשוי מאבני גזית כמו שכתוב [במלכים א, ה לא]: "אבני גזית", **ולא הוה פותיא**, ולא היה רוחבו **אלא שית פושכי**, ששה טפחים, **וקם**, ובכל זאת עמד!

והרי כותל זה אין בו את היחס של חמשה טפחים רוחב לארבע אמות גובה!

ומתרצת הגמרא: אין היחס הזה יחס קבוע בין כל גובה לכל רוחב, אלא הוא נאמר רק לגבי כותל גבוה ארבע אמות, שכדי להעמידו צריך רוחב של חמשה טפחים. אבל "אמה טרקסין", כיון **דאיכא טפח יתירא**, מאחר ויש ברוחבו של הכותל טפח

יותר [ששה טפחים במקום חמשה], **קאי** הוא יכל לעמוד. כי משום הטפח הנוסף לרוחב הכותל, יכול להגביה הרבה. ואין צריך לנהוג על פי היחס של רוחב חמישה טפחים לכל ארבע אמות גובה.

וכיון שהזכירה הגמרא את הכותל הזה, היא דנה בענינו:

ובמקדש שני, מאי טעמא לא עביד אמה טרקסין? מהו הטעם שלא עשו כותל שיבדיל בין ההיכל לקדש הקדשים, כי אם פרוכת. וכמו ששנינו ביומא [נא ב]: "שתי פרוכות היו שם, וביניהם אמה"⁽³²⁾.

ומתרצת הגמרא: **כי קאי**, כשעומד הכותל הגבוה הזה ביחס של הגובה לעובי, **בתלתין קאי**, רק בגובה שלושים אמה הוא עומד. אבל **טפי, לא קאי**. יותר מגובה זה הוא אינו עומד ברוחב של ששה טפחים. ובבית שני היה גובה ההיכל יותר משלושים אמה.

ומנלן, מניין לנו שהיה גובהו יותר משלושים?

דכתיב בספר חגי [ב ט]: "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון".

ובמה יהיה גדול?

נחלקו **רב ושמואל**. **ואמרי לה**, ויש אומרים: **רבי יוחנן ורבי אלעזר**.

חד אמר: בבנין. שהיה גובהו של הבית השני ארבעים אמה⁽³³⁾. **וחד אמר: בשנים**.^{ג-ב} שהבית הראשון היה קיים ארבע מאות ועשר

33. ראה בהגהות הב"ח ובמסורת הש"ס.

32. רבינו גרשום.

אבל בלא תיקרה ומעזיבה, לא היה קאי. אין הוא יכול לעמוד בגובה שכזה.

ולכן, במקדש שני, שלא היה הכותל מגיע לתיקרה בגובה שלשים אמה, לא יכל לעמוד.⁽³⁶⁾

אך חוזרת הגמרא ושואלת:

וליעביד מה דאפשר, שיעשו מה שאפשר, כמה אמות גובה [פחות משלושים] שיכולים לעמוד בלי תיקרה, בבנין. וליעביד אידך ויעשו את השאר, בפרוכת!

אמר אביי: גמירי, קבלה היתה בידם כיצד לבנות את האמה טרקסין: אי כולהו, או הכל בבנין. אי כולהו בפרוכת.

והטעם לכך: **אי כולהו בבנין, לפי**

שנים. ואילו הבית השני היה קיים ארבע מאות ועשרים.

ועל מחלוקת זו אומרת הגמרא למסקנא: **ואיתא להא ואיתא להא.** ויש זה וגם זה. כלומר, הבית השני היה גדול מן הראשון גם בגובה וגם בשנים.⁽³⁴⁾

וממשיכה הגמרא לדון בענין האמה טרקסין בבית שני:

מדוע עשו פרוכת בלבד? וניעבדו תלתין אמין בבנין, שיעשו שלשים אמות בבנין של כותל, ואידך, ובשאר הגובה, ניעביד יעשו שם פרוכת!

ומבארת הגמרא: **כי קאי תלתין אמהתא נמי, גם כשעומד בשלושים אמה, אנב תיקרה ומעזיבה שעל גבו, הוה קאי.** הוא עומד.⁽³⁵⁾

34. ולכאורה יש להעיר, מדוע מכנה הפסוק את הבית השני "אחרון", והרי עוד יבנה בית מקדש שלישי בב"א, ואם כן השני אינו אחרון. ובחתם סופר מביא על כך את דברי התוספות

יום טוב, ש"אחרון" היינו אחרי הראשון, ואין בהכרח שאין עוד אחריו. ומציין התוס' יו"ט דוגמא מלשון הפסוק בפרשת וישלח "ואת לאה וילדיה אחרונים ואת יוסף ואת רחל אחרונים", אשר בו רואים שאחרונים היינו הבאים אחר כך, ולא דוקא אחרונים ממש.

35. כובד התיקרה ושיככת טיט עבה המונחת עליו [הנקראת מעזיבה], מונחים על הכותל מלמעלה, והיו מונעים ממנו מלנטות לצדדים.

36. בתוספות הרא"ש [המוכא בשטיה מקובצת] מקשה, מדוע לא עשו הכותל בבית שני רחב, כדי שיוכל לעמוד אפילו בגובה של מאה אמות, ויאריכו את מידות הבית כפי הצורך? ותירץ, שמאחר ונאמר בפסוק "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל". נלמד מזה, שאין להוסיף ולשנות את מידות הבית כלל מעבר למה שנצטוו. אולם לענין הגובה יכלו להוסיף כל שנדרש מכח הפסוק "גדול יהיה כבוד וכו'".

34. ולכאורה יש להעיר, מדוע מכנה הפסוק את הבית השני "אחרון", והרי עוד יבנה בית מקדש שלישי בב"א, ואם כן השני אינו אחרון. ובחתם סופר מביא על כך את דברי התוספות

יום טוב, ש"אחרון" היינו אחרי הראשון, ואין בהכרח שאין עוד אחריו. ומציין התוס' יו"ט דוגמא מלשון הפסוק בפרשת וישלח "ואת לאה וילדיה אחרונים ואת יוסף ואת רחל אחרונים", אשר בו רואים שאחרונים היינו הבאים אחר כך, ולא דוקא אחרונים ממש.

35. כובד התיקרה ושיככת טיט עבה המונחת עליו [הנקראת מעזיבה], מונחים על הכותל מלמעלה, והיו מונעים ממנו מלנטות לצדדים.

36. בתוספות הרא"ש [המוכא בשטיה מקובצת] מקשה, מדוע לא עשו הכותל בבית שני רחב, כדי שיוכל לעמוד אפילו בגובה של מאה אמות, ויאריכו את מידות הבית כפי הצורך? ותירץ, שמאחר ונאמר בפסוק "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל". נלמד מזה, שאין להוסיף ולשנות את מידות הבית כלל מעבר למה שנצטוו. אולם לענין הגובה יכלו להוסיף כל שנדרש מכח הפסוק "גדול יהיה כבוד וכו'".

אלא, לאו שמע מינה, נשמע מכך שלא שנה התנא את שיעורו: הן וסידן!

אך הגמרא דוחה את דברי רב נחמן בר יצחק:

לא! אין הכרח לומר כדבריך. אלא לעולם אימא לך, אומר לך, הן בלא סידן.

ומה ששאלת: מדוע לא שנה התנא שיעור הטיח? — **וכיון דלא הוי, שאין עוביו של הטיח טפח, לא תני, לכן לא שנאו.**

ומקשה הגמרא, הרי התנא כן שונה פחות מטפח:

והא קתני, הרי שנינו: "בלבינין, זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה".

ודוחה הגמרא: **התם, שם, חזי לאיצטרופי. ראויים שני החצאים להצטרף לטפח שלם.**

שלומדים ממקדש. **אי כולהו בפרוכת, לפי שלומדים ממשכן.** (37) שנאמר בו [שמות כו לג]: **"והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים"**. (38)

ועתה דנה הגמרא בשיעור עובי הכתלים שבמשנתנו:

איבעיא להו, הסתפקו חכמים בבית המדרש: האם שיעורי הכתלים במשנתנו, הן וסידן, שהם כוללים את עובי הטיח.

או דילמא, או אולי, הן בלא סידן. עובי האבנים נאמר ללא הטיח? (39)

אמר רב נחמן בר יצחק: מסתברא, מסתבר הדבר, הן וסידן.

דאי סלקא דעתך, שאם תעלה על דעתך, הן בלא סידן, ליתניה לשיעורי! שישנה התנא את שיעורו, כמה מחלקו צריך כל אחד ליתן עבור עובי הטיח.

התשובה אומרים: אי כולהו בבנין, והנימוק הוא: ממקדש. וכן לצד השני, אי כולהו בפרוכת ומנמקים: ממשכן. אשר אם באמת נאמרה הלכה או בבנין או בפרוכת, ולא חצי חצי כהצד הראשון. אם כן למה הוסיפו לנמק שנלמד ממקדש או ממשכן?!

38. רבינו גרשום.

39. בשיטה מקובצת מבאר בשם הראב"ד, שישוד שהספק הוא, מכיון שהסיד מגין על הכותל ממטר, אך אינו חזק כלבינים, לכן אינו נחשב מעובי הכותל הדרוש או שמאחר והוא מגן על הכותל, מצרפים גם אותו לחשבון של עובי הכותל.

וכתב באילת השחר, שלכאורה דבריו

אך להוסיף לאורך ורוחב לא יכלו ללמוד מזה, משום שלא יכלו לשנות את הקרקע שנתקדשה לאולם, לעשותה היכל. וכן להפוך את העזרה למזבח וכד', ללא פסוקים מפורשים. וראה אילת השחר.

37. הלכה זו, שיש לעשות את ההפרדה, או בבנין או בפרכת, [אך לא מקצת כך ומקצת כך], ניתן להבינה בשתי דרכים, לדעת האילת השחר. או שכך נאמר הדין, [או זה או זה, ולא חלק כך וחלק כך]. או שמאחר ובמקדש היתה מחיצה מאבן, ובמשכן היתה פרכת, אם כן יש לעשות כאחד מהם. או מאבן או פרכת. אך מקצת כך ומקצת כך לא היה באף אחד מהם.

מלשון הגמרא נראה, לדעת אילת השחר, שהאמת היא כמו הצד השני. שהרי בדברי

ואילו כאן, עובי הטיח שבשניהם יחד אין בו טפח.

והגמרא מנסה לפשוט את הספק ממשנה בעירובין:

תא שמע ממה ששנינו במסכת עירובין [נג ב]: **הקורה שאמרו** חכמים שצריכים להעמידה בפתח המבוי הסתום משלושה צדדים, כדי שיהיה מותר לטלטל בתוכו בשבת, (40) צריך שתהיה רחבה כדי לקבל עליה אריה. והאריה, רוחבו הצי לבינה של ג' טפחים!

הרי שגודל הלבנה עצמה, בלא סידה, הינו שלושה טפחים!

ודוחה הגמרא: **התם, ברברבתא**. שם מדובר בלבינים גדולות, ששיעורן בלא סיד הוא שלושה טפחים. אך משנתנו מדברת בלבנים קטנות, שעם סידן אינן אלא שלושה טפחים.

ומוסיפה הגמרא: **דייקא נמי**, יש לדייק זאת גם כן שמשנתנו מדברת בקטנות, **דקתני**, ששנינו בה לעניין לבינה, "של שלושה טפחים", **מכלל** זה אתה למד, **דאיכא זוטרא**, שיש גם לבינה קטנה מזו. שאם לא כן, היה שונה "לבינה" סתם.

ומסקינן: אכן **שמע מינה!**

ועתה, לאחר שדנה הגמרא בחילוק שבין מקדש ראשון למקדש שני, היא מביאה עתה את דינו של רב חסדא לענין סתירת בית כנסת, לפי שיש לו קשר לגבי בנין הבית שבנה הורדוס, שנחרב.

אמר רב חסדא: לא ליסתור איניש בי כנישתא, אל יסתור אדם בית כנסת קיים, עד **דבני בי כנישתא אחריתי**, עד שיבנה בית כנסת אחר במקומו. (41)

ומהו הטעם?

איכא דאמרי, יש אומרים: **משום פשיעותא**, מחשש פשיעה, שמא יטרדו בעניינים אחרים, ולא יבנו את בית הכנסת האחר במקומו.

ואיכא דאמרי: משום צלווי, כי עד שיבנו את החדש, לא יהיה מקום להתפלל.

מאי בינייהו? מהו ההבדל, הלכה למעשה, בין שני הטעמים? הרי לפי שני הטעמים אסור לסתור עד שיבנו אחר במקומו!

איכא בינייהו, יש הבדל ביניהם באופן **דאיכא דוכתא אחריתי**, שיש מקום אחר שיכולים להתפלל בו. לטעם של פשיעה, יש לחשוש גם במקרה זה שמא לא יבנו אחר

40. חכמים אסרו לטלטל במבוי, אלא אם כן יעמידו בפתח הסמוך לרשות הרבים קורה הנשענת על שני עמודים שבצידי הפתח.

41. כתבו האחרונים, שגם כאשר שוכרים הם מקום לבית הכנסת לזמן מסוים, ודעתם אחר כך לשכור מקום אחר. גם כן אסור להם לסלק

מוכרחים, שהרי אם לא נאמר כן יקשה מהו הספק, נראה כיצד המנהג לבנות!

ומזה שאין הולכים בזה אחר המנהג, ולמסקנא נפשט שהן וסידן, [כלומר ששיעור העובי כולל גם את הטיח שעל הכותל], ניתן ללמוד מכך שעניין זה דומה למקום שנהגו בו יותר משהו טפחים בגויל, שאז אין הולכים אחר המנהג.

אמר ליה רב אשי: גם כאן יש לחשוש, כי **דילמא**, אולי **מתרמי להו**, יזדמן להם **פדיון שבויים**, ויהבי להו, יתנו את דמי בית הכנסת עבור פדיון השבויים, שכן הוא הדין, שמוציאים מעות המיועדות לבנין בית כנסת עבור מצות פדיון שבויים, ולא יהיה להם מעות לבנות את בית הכנסת החדש במקום זה שנהרס.⁽⁴³⁾

וחזר רבינא ושאל: שריגי ליבני, אם כבר היו מסודרים הלבינים המיועדים לבניה זה על גב זה, והררי הודרי, ומשווייפם ומתוקנים רהיטי הגג, ומחתי כשורי, ומונחות הקורות — מאי? האם גם באופן כזה יש לחשוש לפשיעה?

אמר ליה: גם בזה יש לחשוש, לפי שזימנין דמתרמי להו פדיון שבויים, מזבני, וימכרום, ויהבי להו, ויתנו את המעות לצורך המצוה של פדיון השבויים.⁽⁴⁴⁾

והקשה לו רבינא: אי הכי, אם כן, אפילו

במקום בית הכנסת הנהרס. אך לטעם של מקום תפילה, אין כאן חשש, שהרי יש להם מקום אחר להתפלל בו.⁽⁴²⁾

ומביאה הגמרא מעשה:

מרימר ומר זוטרא היו להם שני בתי כנסת, אחד של חורף ואחד של קיץ. של חורף היה נמוך, עם קירות עבים וחלונות מועטים, מפני הקור. ושל קיץ היה גבוה ומאוורר.

ספרו ובנו בי קייטא בסיתווא, כשהוצרכו לתקנם בהריסה ובניה, היו סותרים ובונים את בית הכנסת של קיץ בעונת החורף. **וסתרי ובנו בי סיתווא בקייטא**. היו סותרים ובונים את של חורף בקיץ. כדי שיהא להם תמיד היכן להתפלל.

אמר ליה רבינא לרב אשי: גבו זוזי, ומחתי, מאי? אם גבו הגבאים מעות לצורך בנין בית הכנסת החדש, ומונחות הן המעות עתה ביד הגבאים, האם גם במקרה כזה יש לחשוש לפשיעה, ואסור לסתור את הקיים. או לא?

43. וזה לשון הרמב"ם [פ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה יא]: "אנשי העיר שגבו מעות לבנין בית הכנסת ובה להן דבר מצוה מוציאין בו המעות". וכן הוא בשלחן ערוך [יו"ד סי' רנב]: "פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים, ואין מצוה גדולה כפדיון שבויים. הילכך, לכל דבר מצוה שגבו מעות בשבילו, יכולים לשנותן לפדיון שבויים. ואפילו אם גבו לצורך בניין בית הכנסת". עכ"ל. וראה גם באורח חיים סי' קנג סעיף יג.

44. וכן נפסק ברמב"ם ושלחן ערוך הנזכרים בהערה הקודמת. עיי' שם.

עצמם מהמקום הראשון, עד שישכרו תחילה מקום אחר. [משנה ברורה קנב ג].

42. ולהלכה, הטעם הוא משום פשיעותא. ולכן פסק בשלחן ערוך [קנב א], שהטעם הוא שמא יארע להם אונס, שלא יבנו האחר. ובמשנה ברורה שם [סק"ה], שאפילו במקום שיש להם מקום אחר להתפלל בו, גם כן אסור.

ואם יש בית כנסת קבוע בעיר שיכולים להתפלל שם כולם, הט"ז מתיר והמגן אברהם אוסר. ובביאור הלכה שם מוסיף בדעת הט"ז, שהיינו דוקא אם בבית הכנסת הקבוע יש מקום לכולם להתפלל ברווח. אך אם אינו כן, לדעת כולם אסור.

אפקיה, ולא הוציאה משם עד דמתקין ליה שפיכי, עד שהתקין את המרזבים של בית הכנסת. כלומר, עד שסיימו את הבניין עד תומו.

ומקשה הגמרא:

ובבא בן בוטא, היכי אסביה ליה, היאך השיאו עצה להורדום למסתריה לסתור לבית המקדש, כפי שמסופר בהמשך?

והאמר רב חסדא: לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא.

ומתרצת הגמרא שני תירוצים:

אי בעית אימא, אם תרצה, אמור: תיוהא חזא ביה, בקעים הוא ראה בו בבית המקדש, ולכן יעץ לו לסותרו כדי לבנותו מתוקן מחדש.

איבעית אימא, מלכותא שאני. מלכות המקבלת על עצמה לבנות, שונה דינה, כי אין לחשוש לגביה לפשיעה, לפי דלא הדרא בה, שהמלכות אינה חוזרת בה.

וכמו דאמר שמואל: אי אמר מלכותא, אם המלכות אומרת "עקרנא טורי", "אני עוקרת הרים" — עקר טורי, היא אכן עוקרת

אם בנו את בית הכנסת החדש, נמי, גם כן נאסור לסתור את הישן, כי שמא ימכרו את החדש לצורך פדיון שבויים, וישארו ללא בית כנסת.

אמר ליה: דירתיה דאנשי לא מזבני! דירה של אנשים אין מוכרים לצורך פדיון שבויים, וכל שכן שאין מוכרים בית כנסת בנוי ומתוקן לצורך זה. ולכן אין כאן חשש.⁽⁴⁵⁾

ואומרת הגמרא, אימתי כן מותר לסתור בית כנסת:

ולא אמרן, אין דברינו שאסור לסתור בית כנסת אמורים, אלא באופן דלא חזו בה תיוהא, שלא ראו בו בקעים סדקים המעוררים חשש שמא יתמוטט ויפול. אבל חזו בה תיוהא, אם ראו בו בקעים, סתרי, ובני. סותרים אותו אף על פי שאין בית כנסת אחר, ובונים אחר במקומו.

ומוכיחים זאת ממעשה:

כי הא דרב אשי, כמו מעשה זה של רב אשי: חזא בה תיוהא בכנישתא, ראה בקעים בבית הכנסת דמתא מחסיא. סתרי, סתרו, ועייל לפוריה להתם, והכניס לשם את מיטתו, לגור שם, כדי שצער החום והגשמים יורזנו לסיים את הבניה במהירות, ולא

ביחס לבית הכנסת. וכמבואר שם בשלחן ערוך בתחילת הסימן].

ודע עוד, שמה שמותר למכרו מן הדין, היינו אפילו אם כבר התפללו בו, כמו שכתב בעליות דרבנו יונה [בשטמ"ק]. [ומה שכתבו תוספות ד"ה אי הכי, "פירושו: עד שיתפללו בה", כוונתם לומר שכל החשש שמא ימכרוהו לאחר שבנו הוא רק אם עדיין לא התפללו. אבל לאחר שכבר

45. וכן נפסק ברמב"ם הנ"ל בסמוך, וזה לשונו: "אבל אם בנו וגמרו לא ימכרו את בית הכנסת, אלא יגבו לפדיונן מן הציבור". וראה במשנה ברורה [סי' קג סעיף קטן פ], שמה שכתבו הרמב"ם והשו"ע, שלאחר שבנאוהו "לא ימכרו", היינו שאין ראוי לעשות זאת, אבל מן הדין מותר לשם מצות פדיון שבויים, או לכל מצוה חמורה אחרת [שנחשבת העלאה בקודש

שמורד עכשיו, מצליח.

קב, עמד הורדוס, קטלינחו לכולחו מרותיה, הרג את כל אדוניו בני משפחת חשמונאי, ושייריה להיא ינוקתא, והשאר בחיים את אותה צעירה, שרצה לשאתה לאשה.

כי חזת ההיא ינוקתא דקא בעי למינסבה, כשראתה אותה תינוקת שרוצה הורדוס לשאת אותה, (47) סליקא לאיגרא, עלתה לגג, ורמת קלא והרימה את קולה, ואמרה: כל מאן דאתי, ואמר, כל מי שיבוא בעתיד

הרים, ולא הרר ביה, ואינה חוזרת בה. (46)

ומספרת הגמרא על הורדוס:

הורדוס — עבדא דבית חשמונאי הוה. עבד של בית חשמונאי היה. נתן עיניו באותה תינוקת, באחת הצעירות מבנות המשפחה, ורצה לשאתה לאשה.

יומא חד, יום אחד שמע ההוא גברא הורדוס בת קלא, דאמר, בת קול האומרת: כל עבדא דמריד השתא, מצליח! כל עבד

שהיתה היום לא תחזור שוב לעולם. אולם הרמב"ן והרשב"א במסכת שבת [דף כד], סוברים שבנין בית המקדש נחשבת מצוה שאפשר לקיימה למחר. והיינו משום, שלדעתם אין זו מצוה תמידית, המתקיימת כל רגע ורגע. אלא רק שברגע הקיום יש מצוה, ותו לא.

וראה בקובץ שעורים [אות כא] שמקשה על שיטת התוספות מסוגייתנו. אשר לכאורה קשה, היאך יעץ בבא בן בוטה להורדוס שיסתור את בית המקדש, מאחר ולבסוף יחזור ויבנהו. והלא אף אם אחר כך יבנה, מכל מקום בהריסתו עכשיו מבטל הוא בידיים את המצות עשה של פרק הזמן הנוכחי, עד שיחזור ויבנהו.

ומוסיף בשעורי רבי שמואל [עמ' קט], שאף שבמקום שעוסק הוא בבנין המקדש, אינו נחשב מבטל המצות עשה בידיים. מכל מקום, כאן שהיה בנוי ועכשיו סותרו הרי עצם הסתירה נחשבת ביטול המצות עשה. ונשאר הקו"בש בצריך עיון.

47. הטעם שרצה לשאתה לאשה, לפי דברי המהרש"א, הוא. מאחר והיה עבד של בית חשמונאי, ועדיין לא נשתחרר. ועכשיו שהרג את כולם לא נשאר לו אדון אחר, אלא אותה

התפללו, שוב אין לחשוש. ואינם מדברים מענין האיסור. ודו"ק.]

וראה בט"ז [יו"ד רנב סק"א], שמלשון הגמרא "דירתא דאינשי לא מזבני", משמע שאין איסור למכור בית הכנסת, לאחר שנבנה. אלא שאין דרך האנשים למוכרו כשהוא בנוי, כשם שאין דרך למכור דירתם.

אמנם, כתב שם הט"ז, מלשון הטור משמע, שלאחר שבנאוהו יש איסור למוכרו. וביאר הט"ז טעמו, שמאחר ואין דרך העולם למכור את ביתם הבנוי. אם כן לא יהיה בנין בית הכנסת גרוע ממנו. עיי"ש. וראה במנחת יהודה.

46. והיינו, שמאחר והמלכות ודאי תקיים הבטחתה לחזור ולבנות את בית המקדש, לכן הותר לה לסותרו מתחילה.

והנה, נחלקו הראשונים במצות בנין בית המקדש. דעת התוספות במסכת שבת [דף קלא ד"ה ושויין], שמצוה זו מצוה תמידית היא, וכל רגע ורגע מקיימים אותה מחדש. והרי היא כמו מצות ציצית ומצות מזוזה, שכל רגע שהאדם מקיימם יש לו מצוה חדשה. ומאחר וכן, אם מתבטל היום ממצוות אלו נחשבין שאין יכול לקיימן למחר. שהרי המצוה של היום בטלה, ומחר יש מצוה חדשה. אבל המצוה

נשא הורדוס.

אמר הורדוס: מאן דריש, מי הוא זה הדורש את משמעות הפסוק [דברים יז] "מקרב אחיך תשים עליך מלך", באופן שמשמעות "מקרב אחיך" היא מ"המובחר" שבאחיך, למעט עבד אף על פי שהוא אחיך במצוות? — הרי רבנן, חכמים הם אלו שדורשים את הפסוק כך!

לפיכך: **קם, עמד הורדוס, קטלינחו לכולחו רבנן, הרגם לכל החכמים (48). שבקיה, הניחו חי לבבא בן בוטא, למשקל עצה מיניה, כדי ליטול ממנו עצה.**

אחדר ליה כלילא דיילי, עשה לו הורדוס ד-א לבבא בן בוטא עטרה מעור הקיפוד סביבות עיניו. עד שלבסוף נקרינחו לעיניה, ניקרו הקוצים את עיניו, ונעשה עיור.

יומא חד, יום אחד אתא ויתיב קמיה, בא הורדוס וישב לפניו וניסה לשמוע מה בבא בן בוטא חושב עליו.

אמר הורדוס: חזי מר, יראה מר, האי עבדא בישא, אותו עבד רע [הורדוס, ועל עצמו היה אומר כן, לפי שבבא בן בוטא לא היה רואה, ולא יכול היה להבחין כי הורדוס עצמו הוא המדבר כך], מאי קא עבד, מה

ויכרזו על עצמו "אני, מבית חשמונאי קאתינא אני צאצא שלהם!" — בודאי עבדא הוא! הרי ודאי הוא עבד.

והיינו, בהכרח שמזרעו של הורדוס, העבד, הוא, ולא מזרע בית חשמונאי, לפי שהוא הרג את כולם, **דלא אשתיירא מנייהו, שלא נשארה מהם, מבית חשמונאי אלא החיא ינוקתא, הצעירה. והחיא ינוקתא, ואותה הצעירה נפלה מאיגרא לארעא, מן הגג לארץ ומתה, ואין להורדוס זרע ממנה.**

טמנה הורדוס את התינוקת המתה שבע שנין בדובשא, שבע שנים בתוך דבש.

איכא דאמרי, יש אומרים, בא עליה לאחר שמתה.

איכא דאמרי, יש אומרים, שלא בא עליה.

ומבארת הגמרא:

דאמרי לה, לפי האומרים "בא עליה", הא דטמנה, זה שטמנה בדבש, הוא ליתוביה ליצריה, ליישב את יצרו כשיבוא עליה.

ודאמרי לה ולפי האומרים "לא בא עליה", הא דטמנה, זה שטמנה, כי היכי דנאמרו, כדי שיאמרו הבריות: בת מלך נסב, בת מלך

תינוקת. ומשום כך רצה לשאתה, שעל ידי כן ישתחרר, כמבואר במסכת גיטין (בפרק השולח), שאדון הנושא שפחתו יוצאת היא לחירות. וכן הוא הדין בעבד שנושא את אדונתו, שיוצא הוא לחירות.

אולם בבן יהוידע מפרש שלא הרג הורדוס אלא את חכמי הסנהדרין. כי היה ירא מהם שישפוטוהו על פי דין תורה, להורגו על אשר בהיותו עבד מלך בחזקה. והרג את בית חשמונאי שהיו נפשות נקיים. אך את שאר החכמים לא הרג. ומתוך הסנהדרין לא שייר אלא

48. ראה בתורת חיים שמפרש, שהורדוס חשש שהחכמים יסלקוהו מן המלכות, או יהרגוהו.